

Ігар Пракаповіч: НАЎРЫ

У паўднёва-ўсходняй частцы Мядзельскага раёна знаходзіцца невялікая вёска Наўры. Мясціны вакол яе маляўнічыя і таямнічыя. З усходняга боку раскінуўся даволі вялікі лясны масіў, з заходняга – шырокая лагчына з поплавам ракі Вузлянкi. На ўскрайку вёскі – загадкавае Наўранскае возера.

Які сэнс тоіць у сабе назва гэтага паселішча? Адказаць на гэта пытанне складана, бо вывесці паходжанне наймення з моў народаў, якія жылі на Мядзельшчыне немагчыма. Застаецца далучыцца да думкі некаторых даследчыкаў, што Наўры – гэта назва-этнонім і звязана яна са старажытным племенем неўраў. Узнікае натуральнае пытанне: што гэта быў за народ і якім чынам ён апынуўся ў нашых краях?

Пра неўраў вядома нямнога. Упершыню пра іх згадвае вядомы гісторык старажытнай Грэцыі Герадот у 4 томе сваёй “Гісторыі”. Вось што ён паведамляе: “Вышэй іх [скіфаў-аратых] жывуць неўры. На поўнач ад неўраў, наколькі мы ведаем, ляжыць пустыня”. (§ 17). Рака Ціра “бярэ свой пачатак з вялікага возера, на мяжы Скіфіі і Неўрыды” (§ 51). “Ад Істра ўнутр мацерыка скіфы мяжуюць найперш з агафірсамі, затым з неўрамі, потым з андрофагамі і, нарэшце, з меланхленамі” (§ 100). “У неўраў звычай скіфскія. За адно пакаленне да паходу Дарыя ім прыйшлося пакінуць усю сваю краіну з прычыны змей. Бо не толькі іх уласная зямля спарадзіла мноства змей, але яшчэ больш напала іх з пустыні ў сярэдзіне краіны. Таму неўры былі вымушаны пакінуць сваю зямлю і пасяліцца сярод будзінаў. Гэтыя людзі, напэўна, ведзьмакі. Скіфы і эліны, якія жывуць сярод іх, прынамсі, сцвярджаюць, што кожны неўр штогод аднойчы на некалькі дзён перакідваецца ў ваўка, а затым ізноў прымае чалавечае аблічча. Я не веру гэтым расказам, але так гавораць і аповяды сведчаць клятвай” (§ 105).

Як бачым, звесткі цікавыя і ў ва многіх месцах інтрыгуючыя. Адразу прыгадваюцца даўнія беларускія гісторыі пра ваўкалакаў і пра змеяў-вужоў, якія жылі ў сялянскіх хатах і якіх сямейнікі шанавалі і аберагалі, частуючы малаком.

Па меркаванні навукоўцаў, неўры першапачаткова жылі на тэрыторыі паміж вярхоўямі Днястра на захадзе і Дняпра на ўсходзе, гэта значыць, на тэрыторыі Падоліі, Валыні, Галіцыі і паўднёвай Польшчы. Лічыцца, што значная колькасць назваў Заходняй Украіны з асновай “нур-“ таксама пацвярджае гістарычнае знаходжанне тут неўраў: Нура, Нурэц, Нурчык, Нурына, Нуры, Нураяны, Нурвіцы і іншыя.

Археалагі звязваюць тэрыторыю рассялення неўраў з арэалам распаўсюджвання мілаградскай культуры. Яе найбольш раннія помнікі сапраўды размяшчаюцца ва Ўкраіне, а вось сляды сярэдняга і позняга этапаў выяўна прасочваюцца на тэрыторыі Беларусі, займаючы пераважна паўднёвы ўсход і цэнтр краіны. Такія змены ў рассяленні носьбітаў гэтай культуры дакладна адпавядаюць апісанню Герадота пра рух неўраў з месца свайго пастаяннага пражывання на поўнач. Такім чынам, верагодна, некаторыя роды гэтага племені дасягнулі межаў сучаснай Мядзельшчыны, дзе і аселі. Гэта пацвярджае і археалогія. Падчас раскопак на вялікім гарадзішчы каля вёскі Гарадзішча, якая дарэчы, знаходзіцца на адлегласці ўсяго двух кіламетраў ад Наўраў, навукоўцы ў ніжніх пластах культурнага слою выявілі рэшткі керамікі, якія па форме блізкія да аналагічных пасудзін мілаградскай культуры. Узрост заснавання гарадзішча (каля 6 ст. да н.э.) добра стасуецца з часам Герадотавага апісання.

Такім чынам, мы маем ужо два населеныя пункты, якія з вялікай доляй верагоднасці сведчаць пра тое, што ў глыбокай старажытнасці тут жылі неўры. А ці існуюць яшчэ якія доказы рассялення ў паўночна-заходняй Беларусі прадстаўнікоў гэтага племені? Напэўна, існуюць, толькі трэба іх шукаць. Археалагі сцвярджаюць сваімі знаходкамі, што рэшткі посуду мілаградскай культуры сустракаюцца на беразе пратокі Скема, якая злучае азёры Мястра і Нарач, і ва ўрочышчы Студзянец на паўднёвым беразе возера Нарач. Да іх ліку можна аднесці, верагодна, паселішча каля в. Рыбкі.

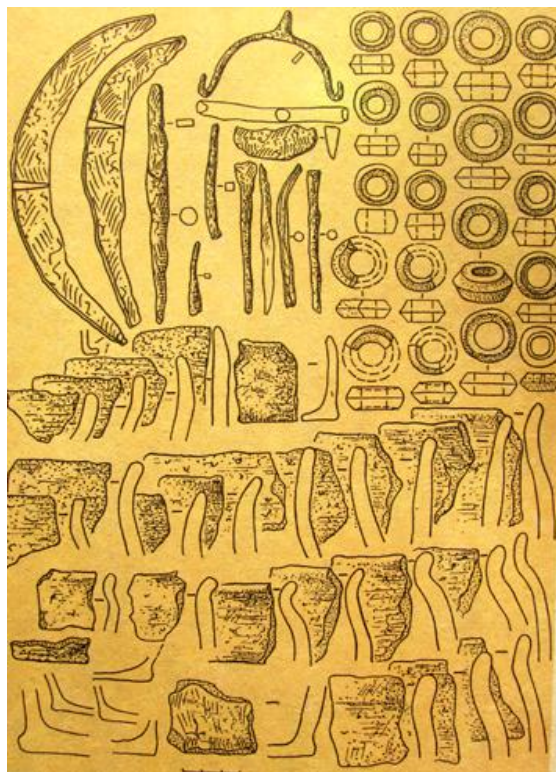
Тапанімія як быццам не дае нам дадатковых доказаў пражывання ў гэтым рэгіёне племені неўраў. Аднак... Прыгадаем, што формы цэлага шэрагу аднасэнсавых слоў паўднёвых і ўсходніх славян адрозніваюцца дадатковым галосным гукам, напрыклад, круль – кароль, грох – гарох, глова – галава і да т.п. Тады можна дапусціць, што слова “неўр” магло ўжывацца ў формах “невер”, “невар”, “нявер”. А зараз паглядзім, ці ёсць тапонімы з такой асновай на абсягах паўночна-заходняй Беларусі. Аказваецца, ёсць, і не адзін! Прычым, зусім недалёка ад Гарадзішча сустракаем дзве вёскі з аднолькавай назвай – Няверы: адна з іх ляжыць за 7 кіламетраў на поўнач, другая – за 11 кіламетраў на ўсход ад Наўраў. Яшчэ адна вёска з падобнай асновай – Няверавічы месціцца паміж азёрамі Нарач і Свір. Сустракаюцца асобныя падобныя назвы і на Пастаўшчыне (Невярышкі, Няверышкі).

Ад вызначанай асновы ўтвораны шэраг прозвішчаў, якія і цяпер распаўсюджаны ў нашым рэгіёне: Нявера, Невяроўскі, Невяркоўіч. Зразумела, што і прозвішчы, і згаданыя назвы вёсак можна звязаць з рэлігійнымі дачыненнямі і вывесці іх ад, напрыклад, мянушкі “нявера”, аднак, падаецца, больш трывалая сувязь усё ж прасочваецца з неўрамі.

Гэтыя разважанні прыводзяць да заканамернага пытання: якім чынам назвы-этнонімы даўно зніклага народа маглі захавацца да нашых дзён? Каб адказаць, трэба звярнуць увагу на прыродныя ўмовы, у якіх жылі тыя даўнейшыя людзі. Іх паселішчы размяшчаліся на сушэйшых выспах сярод вялікіх Габскіх балот. На цяперашні час на большай іх частцы праведзена меліярацыя і яны пераўтвораны ў сельскагаспадарчыя палеткі. Аднак у ранейшыя часы тут, верагодна, існавала мелкаводнае возера. Пра гэта сведчыць карта Радзівіла 1613 года, на якой вытокі ракі Вузлянкі знаходзяцца ў вялікім вадаёме, які па плошчы мала саступае Нарачы. Такім чынам астраўная азёрна-балотная ізаляванасць даўніх паселішчаў прывяла да захавання іх назваў.

Возера ў Габскіх балотах на карце М. Радзівіла 1613 года

*Археалагічныя знаходкі з селішча каля Гарадзішча
(з кнігі “Археалогія і нумізматыка Беларусі”)*

Гарадзішча каля вёскі Гарадзішча (фота аўтара)

Ігар Пракаповіч: НАЎРЫ*(вэб-часопіс “Культура. Нацыя”, № 26, сьнежань 2020, с.97-102,**www.sakavik.net)*

Неўры – старажытны народ, пра які у 4 томе сваёй “Гісторыі” пісаў гісторык Герадот. Паводле яго звестак, гэта племя ці група плямёнаў, жыла дзесьці на тэрыторыі сучаснай паўночнай Украіны і паўднёвай Беларусі. Магчыма, іх асобныя арэалы былі і ў паўночна-заходняй Беларусі, на Мядзельшчыне, дзе кампактна размяшчаюцца вёскі Наўры, Няверы (два паселішчы). Археолагі звязваюць тэрыторыю рассялення неўраў з арэалам распаўсюджвання мілаградскай культуры. Падчас раскопак на вялікім гарадзішчы каля вёскі Гарадзішча, якая знаходзіцца на адлегласці ўсяго двух кіламетраў ад Наўраў, навукоўцы ў ніжніх пластах культурнага слою выявілі рэшткі керамікі, якія па форме блізкія да аналагічных пасудзін мілаградскай культуры. Узрост заснавання гарадзішча (каля 6 ст. да н.э.) добра стасуецца з часам Герадотавага апісання. Якім чынам назвы-этнонімы даўно зніклага народа маглі захавацца да нашых дзён? Іх паселішчы размяшчаліся на сушэйшых выспах сярод вялікіх Габскіх балот, дзе ў ранейшыя часы, верагодна, існавала мелкаводнае возера. Пра гэта сведчыць карта Радзівіла 1613 года, на якой вытокі ракі Вузлянкі знаходзяцца ў вялікім вадаёме, які па плошчы мала саступае Нарачы. Такім чынам астраўная азёрна-балотная ізаляванасць даўніх паселішчаў прывяла да захавання іх назваў.

Рэзюме**Игорь Прокопович: НАВРЫ (НАЎРЫ, бел.)***(веб-журнал «Культура. Нацыя», вып. 26, декабрь 2020, с.97-102,**www.sakavik.net)*

Невры - древний народ, о котором историк Геродот писал в 4-м томе своей «Истории». По его словам, это племя или группа племён проживали где-то на территории современной северной Украины и юга Беларуси. Не исключено, что отдельные их ареалы находились на северо-западе Беларуси, на Мядельщине, где компактно расположены деревни Навры и Неверы. Археологи связывают территорию расселения невров с ареалом распространения милоградской культуры. Во время раскопок большого городища у села Городище, что всего в двух километрах от Навров, ученые в нижних слоях культурного слоя обнаружили остатки керамики, по форме напоминающие аналогичные сосуды милоградской культуры. Возраст поселения (примерно 6 век до н.э.) хорошо согласуется со временем описания Геродота. Как могли имена-этнонимы давно вымершего народа

дожить до наших дней? Их поселения располагались на более засушливых островах среди больших болот Габа, где раньше, вероятно, было мелкое озеро. Об этом свидетельствует карта Радзивилла 1613 года, на которой истоки реки Вузлянки находятся в большом водоеме, немного уступающем по площади озеру Нарочь. Таким образом, островная озерно-болотная изоляция древних поселений привела к сохранению их названий.

Abstract

Igar Prakapovich: The Neuri People Group

(web-magazine "Culture. Nation", issue 26, December 2020, p.97-102,

www.sakavik.net)

The Neuris were an ancient people group of whom historian Herodotus wrote in the 4th volume of his work *History*. According to his narrative this was a tribe or a group of tribes occupying the territory of present-day northern Ukraine and southern Belarus. Perhaps their territory was in the northwestern part of Belarus, in the region of Miadzielyshchina where the villages of Naury and Niaviery are located. Archeologists connect the territory of settlement of the Neuris with the area where Milahradsky culture was spread out. In excavations on the location of the ancient city near the village of Haradzishcha which is positioned only 2 kilometres from Naury archeologists have discovered in the lower levels of soil the remains of ceramic pieces which by their shapes resemble plates characteristic of Milahradski culture. The flourishing of the ancient city (sometime around the 6th century BC) concurs with Herodotus' time period. How did the names of this long extinct people group come down to our time? Their settlements stretched across the high spots surrounded by Habskaje Swamp where earlier there probably existed a shallow lake. Radzivil's Map of 1613 testifies to this fact showing the spillways of Vuzlianka River which are located in the large reservoir. Through the means of island-like isolation among those swamps ancient settlements were able to hold on to and pass on their ethnonyms to our time.